

ПРОФЕСІЙНО – ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА У МОРАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

Анотація. У публікації розглянуто проблему формування морально – патріотичних якостей майбутніх вчителів музичного мистецтва, привернуто увагу до проблеми підготовки висококваліфікованих, готових до викликів сьогодення, спеціалістів, що сприятимуть відродженню моральних, духовних і культурних цінностей в громадянському суспільстві, доведено важливість звертання молоді до витоків народної мудрості – музичного фольклору, визначені деякі основні завдання і принципи виховання творчої особистості студента, окреслено коло питань, пов'язаних з діяльністю концертмейстера, його професійно – творчим зростанням. В статті описано процес спільної роботи студента, викладача і концертмейстера у підготовці до майбутньої виконавської діяльності. Визначені завдання, що постають перед учасниками цього процесу і вказані шляхи і засоби їх вирішення.

Ключові слова: патріотичне виховання, музичний фольклор, концертмейстерська діяльність, соліст

PROFESSIONAL AND CREATIVE SELF-REALIZATION OF THE CONCERTMASTER IN THE MORAL AND PATRIOTIC EDUCATION OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART BY MEANS OF FOLK MUSIC

Annotation. The publication deals with the problem of formation of the moral and patriotic qualities of future teachers of musical art, attracted attention to the problem of training highly skilled, ready for the challenges of today, specialists who will promote the revival of moral, spiritual and cultural values in civil society, the importance of turning young people into the origins of folk wisdom – defined folk music folklore, some basic tasks and principles of education of the student's creative personality are defined, the circle of issues related to the activity of the concertmaster, his professional – creative growth. The article describes the process of joint work of the student, teacher and concertmaster in preparation for future performance. Defined tasks facing the participants of this process and the indicated ways and means of their solution.

Key words: patriotic education, musical folklore, concertmaster activity, soloist

Вступ. На початку XXI століття зі всією очевидністю виявилось порушення рівноваги духовних і матеріальних цінностей в культурі людства, що виразилося в глибокій моральній кризі. Одним із шляхів подолання цієї кризи є створення Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття), яка визначає пріоритетні напрями реформування виховання, зумовлює основні завдання виховання студентської молоді. До них належать: формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій українців та представників інших національностей, які мешкають на території України; розвиток індивідуальних здібностей і талантів молоді, забезпечення умов їх реалізації, тощо. Досягнення поставлених цілей, благородних устремлінь, оновлення суспільства, ефект і доля реформ, здійснюваних в ім'я прогресу і майбутнього – все це нерозривно пов'язано, насамперед, з проблемою підготовки висококваліфікованих, свідомих кадрів, спеціалістів, що відповідають вимогам часу. Тому підготовка майбутніх спеціалістів в сфері музики вимагає формування високого рівня культури педагога – музиканта як провідника національних, духовних цінностей в полікультурному суспільстві. Саме педагог – музикант відіграє особливу роль у формуванні культури підрастаючих поколінь, адже, залучаючи молодь до музичної культури, він сприяє її інтеграції у світовий культурний простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним з перших вчених, що досліджували народну музику з теоретичної точки зору, був Іоганн Готфрід Гердер (1744 – 1803). Він, як і інші ранні дослідники, вказував на прямий зв'язок між народною музикою і природою. В XIX сторіччі народна музика вважалась якщо не «музикою природи», то щонайменше, природною музикою, не схильною до впливу міста. Найбільше значення в осмисленні народної музики мали музично – етнографічні дослідження, що проводились під керівництвом американського філолога Френсіса Джеймса Чайлда (1825 – 1896) в Великій Британії і угорським композитором і фольклористом Белою Бартоком (1825 – 1945) в країнах Східної Європи. Вивчав, досліджував і популяризував український музичний фольклор український поет і етнограф, перекладач, видавник Амвросій Лук'янович Метлицький (1814 – 1870), який в 1839 році під псевдонімом Амвросій Могила видав збірку

оригінальних поезій та перекладів «Думки і пісні та ще дещо»; видатний учений – енциклопедист М.Максимович в 1814 р. видає збірку дум та пісень «Малоросійські пісні», в 1834 – «Украинские народные песни», «Голоса украинских песен», в 1849 – «Сборник украинских песен». Жанр української пісні як елементу професійного художнього мислення досліджували Д. Антонович, Б. Гринченко, Ф. Колесса, С.Людкевич та інші. В своїх працях вони наполягали, що саме на культурні традиції народу, високопрофесійну методику, народну пісенність повинно спиратись навчання музиці. Вплив мистецтва на формування та виховання толерантного, шанобливого ставлення до інших народів та культур розглядали М.Барамбеков, Р.Махияев, Т.Шпикалова.

Метою статті є обґрунтування важливості використання музично – педагогічного досвіду концертмейстера у вихованні національної свідомості та патріотичних почуттів майбутніх вчителів музики засобами музичного фольклору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що саме музичні здібності виявляються раніше багатьох інших людських здібностей. Два основних показники музичності – емоційна чуйність і музичний слух, - проявляються з перших місяців життя дитини. Музика, пісня супроводжують людину на протязі всього життєвого циклу. Народна музика, музичний фольклор або фолк-музика (з англ. *Folk music*, фр. *Folklore musika*, нім. *Volksmusik*) – музично – поетична творчість народу, невід’ємна частина народної творчості, існуюча, як правило, в усній формі, що передається з покоління в покоління. Оскільки народна музика відома всім суспільно – історичним формаціям, розглядати її слід не тільки як компонент народної творчості, але і в більш широкому сенсі, як гілка музичного мистецтва. Існує також визначення терміна «народна музика» як традиційна музика окремо взятого народу або культури.

Серед численних питань, пов’язаних з музичним вихованням студентів, слід зазначити питання про залучення їх до народної музики. Звертання до витоків, набуття «коріння» допоможуть додати нових сил для розвитку нашого суспільства. Стає очевидною важливість розробки нових підходів до формування у майбутніх вчителів музики багатого професійно – особистісного і творчого потенціалу, що дозволяє реалізовувати виховні можливості народнопісенної спадщини в роботі зі студентами. Зростання вимог до професійної підготовки майбутніх вчителів музики ставить серйозні завдання як перед педагогом, так і перед концертмейстером. В концертмейстерській діяльності одним із головних завдань є плідна робота акомпаніатора, в процесі якої відбувається формування і розвиток музичних здібностей, оволодіння складним мистецтвом спілкування і з виконавцем – солістом, і з виконавським колективом.

В обов’язки концертмейстера в класі постановки голосу та практикуму з народного співу, окрім акомпанування на концертах, входить допомога у підготовці нового репертуару. Підбирати репертуар слід дуже ретельно і виважено, адже на фольклорних текстах і мелодіях виховуються почуття майбутнього вчителя і громадянина, пізнається духовна історія свого народу. В цьому плані функції концертмейстера носять в значній мірі педагогічний характер. Педагогічний бік концертмейстерської роботи вимагає від акомпаніатора, окрім виконавської підготовки і акомпаніаторського досвіду, певних специфічних знань і навичок. Розучуючи з учнем українську народну пісню, концертмейстер спостерігає за виконанням солістом вказівок його викладача з вокалу. Для цього концертмейстер має бути знайомим з елементарними основами вокалу: особливостями співочого дихання, правильною артикуляцією, діапазонами голосів, характерними для голосів теситурами. Починаючи роботу з солістом, концертмейстер повинен спочатку надати йому можливість почути твір в цілому, він повинен мобілізувати свої вміння і навички на розкриття характеру пісні, створити індивідуальне виконавське забарвлення, трактовку, зуміти віднайти виразні виконавські засоби, встановити контакт з вокалістом або колективом – все це є основним завданням для створення цілісного художнього образу.

Робота концертмейстера з солістом над українською народною піснею – процес багатоплановий. Щоб втілити художній зміст твору у виконанні, акомпаніатору треба провести велику попередню роботу: визначити складності, що можуть виникнути при розучуванні, скласти виконавський план, підібрати розспівування і вправи, виявити емоційно-смісловий зміст твору, що виконуватиметься.

Робочий процес концертмейстера над музичним твором має такі складові:

- визначення етапів роботи з виконавцем;
- вирішення емоційно-виразних завдань;
- пошук різних прийомів концертмейстерської діяльності;
- підбір робочих жестів.

Під час роботи над обробкою народної пісні акомпаніатор розробляє свій виконавський план, керуючись авторськими вказівками і побажаннями соліста. Для того, щоб виконати цю роботу ефективно, слід грамотно і доступно викладати свої думки, розуміти форму і музичну мову твору. Використання концертмейстерських прийомів є важливою частиною робочого процесу. Необхідно зробити акцент на підборі різноманітних жестів, способах акомпаніаторської передачі солісту зв’язку між частинами і фразами, а також показі кульмінацій, виявленні найбільш складних місць і застосування доцільних прийомів їх подолання.

Після того, як був визначений художній задум твору, концертмейстер має продумати засоби, за допомогою яких цей задум можливо буде втілити при виконанні. Поряд з відомими прийомами (динаміка, фразування, темп, агогіка та інше), потрібно визначити такі суто вокальні засоби, як ланцюгове дихання, виразна дикція. Заради того, аби домогтися практичного втілення цього задуму, в процесі роботи необхідно подолати вокальні, ритмічні, дикційні та інші технічні складності. Творча діяльність вимагає від концертмейстера застосування знань з гармонії, історії музичної народної творчості, аналізу музичного твору, вокальної літератури для народного голосу, педагогіки, методики, народних інструментів в їх взаємозв'язку. Керуючись принципом індивідуального підходу до кожного виконавця, неможливо окреслити єдиний план проведення заняття, однаково придатний для всіх учнів. Акомпаніатор має пам'ятати, як учень співав на попередньому уроці і, виходячи з цього, продумати заздалегідь, над чим саме краще попрацювати на уроці наступному.

Заняття з вокалу будуються по-різному в залежності від здібностей співака, будови співочого апарату. Починати урок потрібно з вправ, що давав в класі педагог і завжди знає концертмейстер. Робота над творами на уроці іноді починається з роботи по окремим частинам, але частіше є доцільним спочатку дати можливість учню виконати весь твір в цілому (незалежно від того, як він проспівав), потім звернути його увагу на головні помилки, домогтися їх усунення, а потім знов повторити цілком вже у виправленому вигляді.

Якщо вокаліст в тонусі, то можливо попрацювати за один урок над декількома творами. Кількість залежить від рівня їх складності і від ступеню завершеної роботи над ними, а також від терпіння і уваги учня, стану його співочого апарату, до якого треба ставитись дуже обережно. Іноді доцільно весь урок присвятити одному твору, що приносить часом більше користі, ніж робота над всією заданою програмою.

Акомпанування солісту сильно відрізняється від роботи концертмейстера з хором. Поширеним видом такої діяльності є робота з навчальним фольклорним колективом. Тут акомпаніатор має володіти навичками спілкування з різноплановими хоровими колективами, вміти продемонструвати хорову партитуру на інструменті, налаштувати хористів на плідну роботу.

Результати дослідження: концертмейстерська діяльність є базовою для вирішення цілого комплексу завдань: спеціальних, освітніх і виховних. Її успіх залежить від наявності певних якостей виконавця, а саме:

- цікавість до самоосвіти і самоудосконалення;
- спрямованість концертмейстера на практичну реалізацію акомпаніаторських навичок;
- музично- педагогічні здібності;
- застосування знань, умінь і навичок в роботі.

Педагогічний аспект діяльності концертмейстера має вплив не тільки на безпосередньо виконавську підготовку музикантів, але і сприяє зростанню загального рівня музичної культури, вихованню моральних якостей і патріотичних почуттів майбутнього вчителя, формуванню розвинутої творчої особистості.

Висновки: підготовка сучасного професійно грамотного, високо культурного і високо морального, патріотично свідомого і конкурентоздатного вчителя музики – процес складний і багатогранний, і кожен з його учасників має можливість професійно – творчої реалізації через удосконалення власних вмінь та навичок, кропіткої спільної праці задля досягнення поставленої мети.

В умовах зростання вимог до формування морально – патріотичних якостей студентської молоді, вищезначене надає підстави для подальшого вивчення і перспективного розвитку поставленого питання і потребує подальшого опрацювання.

Список використаних джерел:

1. Кубанцева Е.И. Концертмейстерский класс: Учебное пособие / Е.И.Кубанцева. – М.: Издательский центр "Академия", 2002. – 192 с.
2. Люблинский А.А. Теория и практика аккомпанемента: Методологические основы / А.А.Люблинский – Л.: Музыка, 1972. – 81 с.
3. Людкевич С. Організація музичного виховання /Станіслав Людкевич// Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи : у 2 т. [упор.Штундер]. – Львів: Дивосвіт, 2000. – т.2.- С.293 - 298
4. Молчанова Т.О. Мистецтво піаніста-концертмейстера: Навч. посібник [2-е вид. доп. перер.] / Т.О.Молчанова. – Львів: ДМА, 2007. – 216 с.
5. Радина И. О работе концертмейстера со студентом-вокалистом / И.Радина // О мастерстве ансамблиста [сб. науч. трудов]. – Л.: Изд-во ЛОЛГК, 1986. – С. 73-83.
6. Ревенчук В.В. Теорія та методика формування концертмейстерських умінь: [навчальний посібник] / В.В.Ревенчук. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2009. – 111 с.
7. Шендерович Е.М. В концертмейстерском классе: Размышления педагога / Е.М. Шендерович – М.: Музыка, 1996. – 207 с.